

”Rädda Vättern från farliga kemikalier”

Trots att vattnet i Vättern ska vara skyddat tänker försvarsmyndigheterna runda lagstiftningen och låta förorenat vatten dräneras ut till Vättern. Hur är det möjligt utan att ansvarig minister reagerar? Är miljölagarna helt satta ur spel eller vad är det som pågår? frågar Lisa Lennartsson och Christer Haagman, Aktion Rädda Vättern.

Karlsborgs förorenade flygplats är vattensjuk och detta problem vill Fortifikationsverket lösa med en omfattande dränering av området – rakt ned i Vättern. Artikel författarna varnar för följderna. Foto: Märten Bergkvist

DEBATT | VATTEN | Svenska Dagbladet 2019-04-22

Ingen vill väl se fler PFAS-förstörda vattentäkter i Sverige efter de skandaler som briserat de senaste åren. Ändå står grävskoporna i detta nu redo att sättas i marken på den kraftigt PFAS-förgiftade och vattensjuka militära flygplatsen i Karlsborg, invid Vätterns strand. Regeringen har känt till planerna sedan november – ändå har de inte stoppats. Vad är det som händer? Är miljölagarna helt satta ur spel?

Karlsborgs militära flygplats är allvarligt förorenad av [PFAS-kemikalier](#) efter övningar med brandskum, vilket uppdagades 2014. I grundvattnet har halter på 693 000 nanogram PFOS per liter uppmätts, vilket ska jämföras med miljö kvalitetsnormen på 0,65 nanogram PFOS per liter.

PFAS-kemikalier är betydligt [mer hälsofarligt](#) än vad man tidigare trott och den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten, Efsa, har därför flaggat för att dagens gränsvärden för PFAS, bör sänkas tusenfalt.

Ändå har ingen sanering skett på Karlsborgs förorenade flygplats trots att kunskap om läget har funnits i fem år. Kemikalieläckaget har under tiden pågått kontinuerligt till Vätterns vattenskyddsområde. I stället för att sanera området vill försvarsmyndigheterna nu läns pumpa ut gifterna i Vättern, en av våra absolut mest värdefulla dricksvattentäkter. Flygplatsen är vattensjuk och det är detta problem som Fortifikationsverket avser lösa med en omfattande dränering av området. På civila flygplatser med liknande PFAS-problem har reningsanläggningar installerats med sedimentation och kolfilterteknik.

Försvarsmyndigheterna börjar i stället genom att försöka sopa alltihop under mattan – eller för att vara mer exakt – ner i den skyddade dricksvattentäkten. Allmänhet och lokala miljöföreningar häpnade. Efter alla dessa PFAS-skandaler och rättegångar om dricksvatten till följd av försvarsverksamhet de senaste åren – hur kunde myndigheterna ens föreslå detta?

Beslutet att dränera förgiftat vatten ut i sjön överklagades till regeringen i november i fjol. Sedan dess har vi upprepade gånger slagit larm till miljödepartementet genom mejl och telefonsamtal, samt i [debattartikel](#) i Dagens Samhälle. Nyligen rapporterade även [Rapport](#) att ansvariga för flygplatsen under våren planerar att pumpa ut PFAS-förgiftat grundvatten. Men ingen minister ställdes till svars efter inslaget. Regeringen tiger fortsatt still och har ännu inte stoppat miljöskandalen. Nu krävs snabba beslut.

I stället [menade](#) huvudmannen Fortifikationsverket att de gjort alla nödvändiga provningar och fått alla tillstånd som krävs för att sätta igång. Sanningen är att de, för att undvika den miljöprovning Länsstyrelsen ansåg krävdes, bröt ut en stor del av dräneringen ur ansökan och lät den försvarsinterna kontrollmyndigheten Försvarsinspektören godkänna att de tjuvstartar dräneringen. De vill inte heller kommentera huruvida området har förhöjda PFAS-värden. Det har dock varit känt sedan 2014 och siffrorna ovan hämtar vi från den [offentliga rapport](#) som försvarsmyndigheternas konsult sammanställt.

De senaste veckorna har äntligen det bristande vattenskyddet fått uppmärksamhet i medierna. Sveriges Radios program [Kaliber](#) har i två program om ”Det oskyddade vattnet” granskat våra dricksvattentäkter. Det framkom att många vattentäkter saknade beslut om vattenskyddsområde – och även de som hade det, som Vättern, hotas från flera håll. Inte minst från statens egna verksamheter.

Det märkliga är att Vättern faktiskt redan har nästan alla skydd som tänkas kan. Sedan 2014 är sjön klassad som [vattenskyddsområde med föreskrifter](#). Dessutom gäller miljöbalkens hänsynsregler fullt ut och EU:s ramvattendirektiv är direkt tillämpligt på Vättern.

Till detta ska läggas att så gott som hela Vättern omfattas av Natura 2000-regelverket med fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Det är inte bara människornas dricksvatten som ska skyddas utan även fågellivet, fiskarna, bottenvegetationen och ekosystemen. Vilket i sin tur faktiskt är nödvändigt för att upprätthålla en frisk sjö.

Trots alla dessa skydd tänker alltså försvarsmyndigheterna runda lagstiftningen och göra vad de vill med vårt dricksvatten? Utan att ansvarig minister reagerar? Är miljölagarna helt satta ur spel eller vad är det som pågår?

Ett uppvaknande kring dricksvattnet brådskar. Men än mer akut är att omedelbart stoppa följderna av den planerade dräneringen av PFAS-kemikalier till Vättern.

Lisa Lennartsson

ordförande Aktion Rädda Vättern

Christer Haagman

talesperson miljöprövningsärenden, Aktion Rädda Vättern

Fakta: Detta är PFAS

Perfluorerade alkylsyror (PFAS) är ett samlingsnamn på ett stort antal olika kemiska föreningar. De förekommer inte naturligt, utan började framställas i mitten av 1900-talet.

Ämnen är mycket svårnedbrytbara och finns, om de kommer ut i naturen, kvar mycket länge.

PFAS används i en rad olika produkter. Brandskum är ett känt exempel, men även belagda stekpannor och till impregnering av kläder och skor. Livsmedelförpackningar som ska motstå fett och vätska, som pizzaförpackningar, är ett annat användningsområde. Dessutom förekommer ämnena i en rad kosmetiska produkter, liksom i rengöringsmedel och som ytbehandling på till exempel mobiltelefoners skärmar.

Det kan vara riktigt lurigt att se om ämnena ingår i en vara eller produkt, eftersom de går under så många namn. Ofta har de namn där ”fluor” ingår i någon kombination.

Källa: Krisinformation.se, Kemikalieinspektionen